

Hvordan Norge etablerte en psykologprofesjon i verdensklasse

Ole Tunold

generalsekretær i Norsk psykologforening

Kim Edgar Karlsen

fagsjef i Norsk psykologforening

Psykologi er etablert som en klinisk profesjon i Norge. Hvilken betydning har så det for vår yrkesutøvelse og profesjonsutvikling?

Andreas Høstmælingen gir en innsiktsfull og grundig beskrivelse av norsk psykologprofesjons røtter og utvikling. Han beskriver glimrende hva som legitimerer en profesjon, og hvordan dette så tydelig eksemplifiseres av den norske scientist/practitioner-modellen med praksis integrert i teori.

Høstmælingen reiser følgende spørsmål: «Hvordan endte en profesjon som i utgangspunktet ble ansett å forvalte psykologi som sådan, med å bli en spesialisert helseprofesjon?» Litt spissformulert kunne man returnere spørsmålet slik: Psykologiprofesjonen i Norge ble ikke en reell profesjon før den ble en helseprofesjon. Og forklaringen på det gir Høstmælingen forbilledlig selv: «Men den største anerkjennelsen inntreer når myndigheter innrømmer profesjonen en særegen kompetanse ved å skape beskyttede titler for de gruppene som vurderes å kunne utføre skjønnsbaserte arbeidsoppgaver på en tilfredsstillende måte.»

Ser man på reguleringen av psykologprofesjonen i Europa, er det nettopp hvor forskjellig dette gjøres fra land til land, som slår en

Høstmælingen mener at den norske psykologprofesjonen konsentrerer seg om et snevrere område av faget enn Europa for øvrig. Han viser til at det europeiske EuroPsy-sertifikatet definerer psykologi bredere. Men her blander han sammen profesjon og utdanningsstandard. EuroPsy gir ikke autorisasjon i noe europeisk land og kan derfor ikke definere en annen og bredere profesjon. Dessuten kan det hevdes at nettopp EuroPsy-kompetansen er mer fragmentert og mindre generalist-orientert enn den norske cand.psychol. Som det påpekes, kan EuroPsy oppnås i ett av tre såkalte Fields of Practice (klinisk/helse, utdanning, arbeids- og organisasjonspsykologi). Det finnes også en fjerde kategori, «EuroPsy Other», som tar opp i seg alle andre femårige utdanningsløp (pluss ett år veiledet praksis) i psykologi. Her finner vi for eksempel trafikkpsykologi og sportspsykologi.

Psykologer og psykoterapeuter

Ser man på reguleringen av psykologprofesjonen i Europa, er det nettopp hvor forskjellig dette gjøres fra land til land, som slår en. Utdanningen varierer fra fire til ti år, ikke de foreskrevne seks årene som kreves både for EuroPsy og for norsk autorisasjon. I Tyskland er ikke «psykolog» en regulert profesjon, men det er «psykoterapeut». Luxembourg mener at regulering av psykologprofesjonen er unødvendig siden forbrukerne selv er i stand til å ta informerte valg.

For de 37 regulerte generalistpsykolog-titlene i EUs database over regulerte profesjoner er det gjennomgående de kliniske oppgavene som dominerer. I EUs «Mutual Evaluation of Regulated

Professions» fra 2016 uttrykkes det en klar skepsis til det som oppfattes som overdreven regulering: Medlemsstater som regulerer psykologer med aktiviteter uten terapeutiske formål, oppfordres til å vurdere mindre restriktive tiltak.

Ideen om en europeisk ikke-klinisk generalistprofesjon for psykologer har nok ikke rot i virkeligheten. Og i europeisk sammenheng står den norske psykologprofesjonen i en særstilling, nettopp fordi kompetansen den representerer, er så respektert og etterspurt.

Også utenfor terapirommet

For selv om norske psykologer i flertall bemanner behandlerroller i helsevesenet, er vi også å finne i NAV, Barnevernet, på skoler, i kommuneadministrasjoner, i Forsvaret og på universitetene. For å nevne noe. Flere påtar seg lederansvar eller etablerer seg som selvstendig næringsdrivende.

Spør vi disse psykologene hvilke faglige kunnskaper og ferdigheter de benytter i sin yrkesutøvelse, sorterer svarene typisk under to overskrifter: Breddekompetansen (utviklingspsykologi, sosial- og gruppepsykologi, systemkunnskap og så videre) og relasjonskompetansen ervervet gjennom klinisk trening og erfaring. Snarere enn å virke til hinder for psykologenes faglige utfoldelse gir den integrerte akademiske og praktiske utdanningen her et fortrinn i møte med arenaer og systemer utenfor helsevesenet.

Psykologrollen i PPT

Et aktuelt eksempel er den nylig presenterte rapporten om psykologrollen i pedagogisk-psykologisk tjeneste (PPT). En arbeidsgruppe bestående av PPT-psykologer fra ulike deler av landet har på oppdrag fra Psykologforeningen formulert sine faglige bidrag og arbeidsmåter, med vekt på kompleksiteten som ligger i PP-tjenestens mandat: Bistå skolene i å sørge for at alle barn og unge er inkludert, trives, mestrer og lærer i tråd med egne forutsetninger.

Noen utdrag:

«Psykologers utdanning og trening i allianse, relasjon og endringsarbeid bidrar til at voksne i skolen kan få hjelp til å bygge relasjon med alle elever, også de som er sårbare for utrygghet og mistriivsel. Psykologer kan hjelpe de voksne rundt barnet til å tolke barnets atferd på en måte som gjør det mulig for den voksne å fortsette å bidra til positiv utvikling for barnet og legge til rette for læring.»

«Mobbing er ikke et individ-problem, det er et fenomen som oppstår i samhandling med andre, i en kontekst. Forebygging og behandling av mobbing må derfor også håndteres kontekstuelt. I dette spennet mellom individ- og systemarbeid er det PPT-psykologen har sitt daglige virke og handlingsrom.»

Arbeid og utdanning er Psykologforeningens hovedsatsingsområde i inneværende landsmøteperiode. Prosjektet innebærer å peke på forhold som fremmer eller hemmer inkludering, tilhørighet og mening, samt å sikre mer helhetlig hjelp (arbeid, utdanning og helse samtidig) for dem som på ulike måter faller utenfor. Erfaringen er så langt at psykologifaget er velegnet til å forstå og formulere løsninger på en av vår tids store samfunnsutfordringer. Psykologers kompetanse er etterspurt. I et nylig møte med Arbeids- og inkluderingsdepartementet uttalte en erfaren byråkrat følgende (uvitende om sin egen relevans i denne sammenhengen): «Jeg har veldig sansen for psykologer. Dere er jo helsepersonell, men samtidig ikke, på en måte. Dere skjønner dere også på samfunnsmekanismene og tenker helhetlig.»

Viktig valuta

Tilbake i helsetjenesten er den samme mellomposisjonen eller integrasjonen av samfunnsvitenskap og helsefag psykologenes viktigste valuta. Det er ikke først og fremst våre uovertrufne diagnostiske og terapeutiske ferdigheter som skiller oss fra psykiateren eller annet erfarent helsepersonell. Det er den samtidige forankringen i normalpsykologien, utviklingspsykologien, evnen til å forstå et problem på ulike nivå, og til kritisk akademisk tenkning. Med andre ord er det nettopp bredden i faget som setter psykologer i stand til å forbedre helsevesenet, og som har gjort psykologer etterspurt som en sentral profesjon i tjenestene (den største faggruppen i psykisk helsevern).

Høstmålingens historiske analyse gir oss en viktig påminnelse om hvor hjelpeløse vi ville ha vært i vår yrkesutøvelse som rene akademikere eller som rene praktikere. Psykologprofesjonen oppsto i møtet mellom de to og bør utvikles videre fra samme posisjon. En oppgave fremover er å kjenne vår besøkelsestid på flere arenaer og fortsatt bruke vår faglige og praktiske kraft til å løse relevante samfunnsutfordringer.